

Å avbryte eller fullføre? Et spørsmål om kontekst

Mange hevder at når man snakker med personer som stammer, skal man ikke avbryte eller fullføre samtalepartnerens ytringer. Dette er et godt råd som ofte bør følges. Men grensen mellom uheldige avbrytelser og naturlige fullføringer kan være noe flytende.

I vår studie av samtaler med personer som stammer, har vi sett spesielt på ytringer der en samtaledeltaker begynner å snakke før den andre deltakeren er helt ferdig. Er alle slike tilfeller av fullføringer negative, eller kan det også dreie seg om positive samtalebidrag som er lagd i fellesskap av deltakerne?

INNLEDNING

Et svært vanlig råd til foreldre, lærere, venner og andre som skal snakke med en person som stammer, er det følgende: «Unngå å avslutte ord og setninger for den som stammer. Prøv å ikke avbryt når hun/han snakker.» Dette er uten tvil i mange sammenhenger et svært godt råd. Men er rådet like godt i alle sammenhenger? Hva innebærer det å delta i en samtale? Hva innebærer turtaking, og hva betyr det å avbryte noen? I denne artikkelen skal vi se nærmere på turtaking i samtaler der en eller flere av deltakerne stammer. Spesielt vil vi fokusere på eksempler fra samtale der en av deltakerne begynner å snakke før den andre deltakeren er helt ferdig. Er alle slike tilfeller avbrytelser i negativ forstand, eller kan det også dreie seg om turer eller samtalebidrag som er konstruert i fellesskap av deltakerne?

Denne artikkelen kan leses som en oppfølger til en tidligere artikkel (Lind, Mørk & Sønsterud 2007) der vi fokuserte på hvordan personer som stammer, håndterer turtakingskravene om progresjon og relevant innhold. Spesielt så vi på hvordan involvering i turkonstruksjon kommer til uttrykk ved hjelp av ikke-verbale signaler (som blikkatferd og nikking). Vi var også så vidt inne på at svært få av turene i det materialet vi undersøkte (tre samtaler mellom en logopedstudent og en ungdom eller ung, voksen person som stammer), eksempli-

fiserte det som kalles samproduserte eller samkonstruerte turer. Og det er altså slike samkonstruerte turer vi vil se nærmere på i den foreliggende artikkelen.

En av grunnene våre til å se nærmere på samtaler der en eller flere av deltakerne stammer, er at stamming er en taleflytvanske som ofte påvirker både muligheten for kommunikasjon og måten å kommunisere på. Flere studier viser at det å stamme kan føre til begrensninger og opplevelse av mangler i forhold til muligheter, valg, kommunikasjon og livskvalitet. Det at man stammer, kan for noen føre til at de ikke får brukt de menneskelige ressursene de har fullt ut, at de ikke får utfoldet seg slik de ønsker i forhold til for eksempel utdanning, yrkesliv og sosial omgang (Crichton-Smith 2002, Messenger, Onslow, Packman & Menzies 2004, Mulcahy, Hennessey, Beilby & Byrnes 2008, Craig, Blumgart & Tran 2009, Packman & Kuhn 2009). Det å ha eller få anledning til å være en aktiv deltaker i mange typer språklige kommunikasjonskontekster, er en viktig forutsetning for læring og utvikling, både som enkeltindivid og medlem av en sosial gruppe. Den dia-logiske samtalen ansikt-til-ansikt er en grunnleggende kommunikasjonsform som finnes i alle kulturer, og det er gjennom denne formen for kommunikasjon vi tilegner oss et morsmål og utvikler både språkferdigheter og identitet.

Foto: Ramn Gupta

Marianne Lind

er språkforsker og arbeider som postdoktor i lingvistikk ved Universitetet i Oslo der hun primært forsker på språk og språkbruk hos afasirammede. Hun har også arbeidet med oversettelse og utprøving av kartleggingsmaterieill og med utvikling av læremidler om språkvansker.

e-post: marianne.lind@iln.uio.no

Hilda Sønsterud

er logoped og arbeider som seniorrådgiver på team for taleflytvansker ved Bredtvet kompetansesenter.

Hun arbeider i hovedsak med veiledning og klinisk oppfølging i brukersaker relatert til stamming og løpsk tale og holder kurs for logopeder innenfor feltet taleflytvansker.

Hun arbeider også med forskning og fagutvikling innenfor dette feltet.

e-post: hilda.sonsterud@statped.no

TURTAKING OG SAMKONSTRUERTE TURER

Turtaking – det å veksle på å ha ordet – er et helt sentralt trekk ved samtaler. Deltakerne i samtalen behøver ikke være jevnbyrdige når det gjelder det å

¹ <http://nbi.no/foreldre-og-barn/ungdom/livsstil/stamming-rad-ungdom-voksne-29794.html>

ha, få eller holde på ordet, men det kan ikke være bare én av deltakerne som kommer med bidrag. Turtaking er med på å definere en muntlig tekst som en samtale, i motsetning til for eksempel et foredrag. Til tross for kulturelle og kontekstuelle variasjoner er det videre slik at det vanligvis er bare én deltaker som har ordet av gangen. En av grunnene til det er antakelig at det er vanskeligere å oppfatte hva noen sier hvis flere snakker i munnen på hverandre. Det er heller ikke så lett å lytte til, oppfatte og fortolke hva en annen deltaker sier når man selv snakker.

Selv om turtakingen vanligvis er organisert slik at en og en person snakker, betyr ikke det at alle samtaler produseres helt ferdig av den enkelte deltakeren. Tvert imot er det slett ikke uvanlig at en tur som påbegynnes av én person, avsluttes av en annen. Dette fenomenet er beskrevet av ulike samtaleforskere. Den som har arbeidet aller mest med dette fenomenet i engelskspråklige kontekster, er Gene Lerner (se for eksempel Lerner 1996, 2002). Karianne Skovholt (1997, 1999) har analysert tilsvarende konstruksjoner (som hun kaller kooperative fullføringer) i et norsk samtalemateriale, og for svensk finnes det en omfattende studie av Gustav Bockgård (2004). I denne artikkelen har vi valgt å bruke betegnelsen *samkonstruerte turer* på dette fenomenet.

Definisjonene og avgrensningene de ulike samtaleforskere bruker, kan variere noe, men felles for dem er at denne typen turer består av to deler som produseres av to ulike samtaledeltakere, og at det er en form for forbindelse (syntaktisk, semantisk, pragmatisk og/eller prosodisk) mellom de to delene som gjør at den andre delen oppfattes som en slutføring av den første. De aller fleste undersøkelser av fenomenet peker på at samkonstruksjon av turer nesten alltid innebærer samarbeid og ytterst sjelden konkurranse (Bockgård 2004:72).

I beskrivelsen vår av samkonstruerte turer i det samtalematerialet vi undersøker, bruker vi den klassifiseringen av slike turer som er utviklet av Bockgård (2004). Den er både omfattende og basert på et nokså stort materiale av samtaler i ulike kontekster. Bockgård (2004:92f) skiller mellom tre typer samkonstruerte turer: «luckifyllande svar», «tillagg» og «ifyllnader». Disse betegnelsene viser hvilken rolle den andre delen av konstruksjonen har i forhold til den første. Vi har valgt å kalle de tre typene henholdsvis *plassfyllere*, *tilllegg* og *fullføringer*. Eksempler på de ulike typene av samkonstruerte turer finnes i resultatdelen av artikkelen.

En *plassfyller* er en turenhet som opptrer som svar (respons) på en bestemt type spørsmål. Spørsmålet produseres av en av deltakerne (A), og det dreier seg om noe som en av de andre deltakerne (B) har primær kunnskap om (en såkalt «B-hendelse» (Labov & Fanshel 1977)). Spørsmålet er formulert på en slik måte at en plass er holdt åpen i konstruksjonen, og det er da Bs oppgave å fylle plassen med den relevante informasjonen. Spørsmålet fra A er med andre ord en ufullstendig tur, så vel syntaktisk, semantisk, pragmatisk som prosodisk. Siden As bidrag ikke er fullstendig, og det dreier seg om noe som B har primært kunnskap om, bærer As bidrag med seg en sterk forventning om en bestemt type bidrag fra B – en plassfyller. Denne sterke forventningen og selve måten As bidrag er formulert på, gjør at plassfylleren (Bs bidrag) må karakteriseres som obligatorisk i konteksten. Det ufullstendige bidraget fra A og plassfylleren fra B utgjør til sammen en samkonstruert tur.

I en samkonstruert tur behøver imidlertid ikke bidraget fra B være obligatorisk i konteksten. Enhver tur har nemlig ulike mulige avslutningspunkter. Det er derfor ofte også mulig å komme med et *tilllegg* til en i og for seg komplett tur. Hvis tillegget kan oppfattes som en

videreføring av den foregående ytringen syntaktisk og semantisk, kan det regnes som en del av en samkonstruert tur. Slike tillegg har ofte form av ikke-obligatoriske adverbialledd som kan hektes på en foregående ytring.

Den tredje, men kanskje mest sentrale, formen for samkonstruerte turer finner vi ved bruken av *fullføringer*. En fullføring er en ytring fra B som følger etter – og fullfører – en syntaktisk og på andre måter ufullstendig ytring fra A. Ofte, men ikke alltid, vil det være tegn i As ytring på en vanske med å fullføre turen, for eksempel i form av nøling, ordleting, manglende flyt osv.

Når vi har analysert samtaler der en eller flere av deltakerne stammer, har vi tatt utgangspunkt i de tre formene for samkonstruerte turer som Bockgård skiller mellom. Vi har først og fremst hatt et utforskende formål med studien vår, der vi har ønsket å finne ut om disse typene samkonstruerte turer finnes i de samtalerne vi har gjort opptak av.

MATERIALE OG METODE

Materialet for studien vår er fire videoopptak av samtaler der en eller flere av deltakerne er ungdommer eller unge voksne som stammer. Alle opptakene er gjort på Bredtvet kompetansesenter i forbindelse med at personene som stammer har vært på senteret for kurs eller oppfølging. En av samtalerne foregår mellom en person som stammer (John) og en logopedstudent (Helene). John og Helene har kjent hverandre fra barndommen, men da opptaket ble gjort, hadde de ikke truffet hverandre på lang tid. De tre siste samtalerne foregår mellom to ungdommer som stammer (Roger og Erik). De var begge 17 år gamle da opptakene ble gjort. Roger og Erik kommer fra ulike steder i Norge, men de hadde møtt hverandre flere ganger på kurs for barn og ungdommer som stammer ved Bredtvet kompetansesenter og kjente hverandre derfor litt. Alle navnene er fiktive, og alle delta-

kerne har samtykket i at det ble gjort opptak, og i at resultater fra analysene kunne presenteres muntlig og skriftlig.

Johns stamming var først og fremst karakterisert av gjentakelser, men også noen alvorlige blokkeringer. Rogers stamming var karakterisert av alvorlige blokkeringer, forlengelser av lyder og lite hensiktsmessig bruk av pust. I tillegg hadde han en god del ansiktsgester. Eriks stamming var preget av gjentakelser, forlengelser og blokkeringer, og han hadde også en del bruk av gester. Alle tre hadde stammet siden de var barn, de hadde eller hadde hatt behandling/undervisning hos logoped, og de hadde også alle tidligere deltatt på kurs ved Bredtvet kompetansesenter.

Deltakerne i samtalen fikk vite at de skulle snakke sammen i 10-20 minutter uten at noen fagperson fra kompetansesenteret eller noen andre var til stede. John og Helene fikk beskjed om at de kunne snakke om hva de ville, mens Roger og Erik fikk noen temaer de skulle snakke om, for eksempel «Hva ville dere gjort hvis dere vant mye penger i lotto?» eller «Hvordan tenker dere at livene deres er om ti år?».

Etter opptak ble samtalen grovtranskribert. Det vil si at alle ytringer ble skrevet ned, men vi la ikke vekt på å transkribere taleflytbrudd, pauser, overlappende tale og så videre på noen nøyaktig måte. Det var uansett nyttig for oss å ha transkripsjonene tilgjengelig i tillegg til videoopptakene. Transkripsjonene gjorde det blant annet lettere for oss å få oversikt over materialet og finne fram til sekvenser vi ønsket å se nærmere på i analysen.

For å finne fram til og analysere alle de aktuelle sekvensene i opptakene, brukte vi både transkripsjonene og opptakene, og i forbindelse med selve analysen transkriberte vi de aktuelle sekvensene mye mer detaljert enn resten av materialet (se eksempler i resultatdelen

nedenfor). Denne mer nøyaktige transkripsjons- og analyseprosessen krevde at vi så gjennom de aktuelle sekvensene i videomaterialet mange ganger. Dette arbeidet gjorde vi i fellesskap. Tolkningmessige uenigheter ble da drøftet, og vi kom i fellesskap fram til en analyse. I denne prosessen opplevde vi det som særdeles fruktbart at vi hadde ulike fagbakgrunner (språkvitenskap og logopedi) som utfylte hverandre.

Metodisk er analysen vår basert på samtaleanalyse (Conversation Analysis). Det er en analysemetode som ble utviklet på 1960-tallet av amerikanske sosiologer som ikke primært var opptatt av språk, men av interaksjon i kontekster der språk spiller en sentral rolle. I årenes løp er samtaleanalysen blitt stadig mer språklig orientert og også videreutviklet i form av såkalt interaksjonell lingvistik (fra begynnelsen av 2000-tallet) (Lindström 2008). Som metode legger samtaleanalysen vekt på stringente, kvalitative beskrivelser og analyser av hvordan deltakerne selv skaper orden og mening i sosiale samhandlingssituasjoner. Analysen skal være forankret i *hva* som faktisk sies og gjøres i samtalen, *hvordan* det uttrykkes, *når* det uttrykkes (i forhold til det som allerede er sagt), og *hva slags reaksjon* bidraget påviselig vekker hos mottaker. Analysen må være forankret i data (lyd-/videoopptak av faktisk forekommende samtaler), og metoden er inkluderende i den forstand at ingen typer atferd regnes som irrelevante i kommunikasjonen. Blikk, pauser, nølelyder og så videre inkluderes i analysen og regnes som viktige signaler når de påviselig er det for deltakerne i samtalen.

RESULTATER

Her presenterer vi transkriberte utdrag fra de samtalen vi har undersøkt. En oversikt over transkripsjonssymbolene og hva de betyr, finnes til slutt i artikkelen. Utdragene nedenfor viser ulike typer samkonstruerte turer. En mer utfyllende diskusjon av funnene og konsekvenser

av analysene kommer vi tilbake til mot slutten av artikkelen.

Plassfyllere

Vi finner plassfyllere i alle samtalen i materialet vårt. (1) er et eksempel på bruken av en plassfyller.

- (1) John og Helene snakker om hvor gamle de er
 1 J: *og= du er?*
 (aktiv blikk-kontakt med Helene)
 2 H: *...jeg er tjueåtte.*

I eksempel (1) stiller John et spørsmål til Helene om noe hun har primær kunnskap om (en B-hendelse), og dette spørsmålet er formulert som en ufullstendig setning der et obligatorisk ledd (predikativet) er utelatt. Johns ytring er med andre ord syntaktisk ufullstendig samtidig som den produseres med spørrende intonasjon og ledsages av aktiv blikk-kontakt mellom taleren (John) og mottakeren (Helene). Helene responderer på Johns spørsmål med en ytring som delvis repeterer innholdet i Johns ytring (*du er → jeg er*), men som også inneholder den nødvendige informasjonen for å fylle ut den tomme plassen i Johns ytring (nomenfrasen *tjueåtte*).

Tillegg

Tillegg finner vi også i alle samtalen i materialet vårt. Eksempelene i (2) og (3) illustrerer bruken av tillegg.

- (2) John og Helene diskuterer musikk og ulike rockeband
 1 H: *men de hadde i hvert fall noen biter,*
 2 ... (2) (Helene snur seg for å sette vekk et vannglass)
 3 J: *... <LAVT på nittitallet eller noe sånt. LAVT>*

I eksempel (2) produserer John en adverbialfrase (*på nittitallet eller noe sånt*) som kan oppfattes som et tillegg til Helenes ytring (*men de hadde i hvert fall noen biter*). Helenes ytring er syntaktisk (og semantisk/pragmatisk) fullstendig, men den er ikke produsert med en

definitivt avsluttende intonasjonskontur. Det er derfor tenkelig at John venter på at Helene selv skal si noe mer, men da hun ikke gjør det (jf. pausa på 2 sekunder der hun snur seg for å sette vekk et vannglass), bruker John talerommet til selv å produsere et tillegg med avsluttende intonasjonskontur som dermed fungerer som en avslutning av den turen Helene begynte på i linje 1.

(3) Roger og Erik snakker om hvordan de forestiller seg at livene deres er om ti år

1 E: *jeg kjem til å bo i ei campingvogn i hvert fall.*

2 R: [*@=*]

3 E: [*@= <@ nei da @> @=*]

4 *nei j=eg kommer vel sikkert til å ... (2.5) bo= et stelle som= ... det ikke er for mye bråk og sånn,*

5 *... (2) og så har jeg vel sikkert ... (1.5) samma som som deg snart gi- gift og har en ... et hav med unger.*

6 R: *... og har et og har en X hus og sytten modell bil.*

I eksempel (3) er det Erik som fører ordet i begynnelsen av utdraget og snakker om hvor han kommer til å bo, og at han kommer til å være gift og ha unger. Eriks tur er potensielt avsluttet i linje 5 (jf. at han har en avsluttende intonasjonskontur). Men så kommer Roger med et tillegg i linje 6 i form av en ytring som viderefører Eriks tur både syntaktisk og semantisk/pragmatisk. Dette eksemplet viser hvordan turer kan ha flere potensielle avslutningspunkter. I dette tilfellet er det mulig å se for seg at den turen Erik starter i linje 4, avsluttes i linje 4, 5 eller 6. I praksis vil det selvfølgelig være kun ett avslutningspunkt som faktisk realiseres, og her er det altså i linje 6 der Roger kommer med et tillegg til Eriks tur. På den måten blir turen i dette tilfellet samkonstruert.

Fullføringer

Fullføringer er antakelig den formen for samkonstruksjon som ligger tettest opp mot en avbrytelse. La oss se på

noen eksempler fra materialet vårt på fullføringer. I (4) snakker Roger og Erik om at det er kostbart å ta førerkort.

(4) Roger og Erik snakker om å ta førerkort

1 E: *ja å ta l=appen bele g-g-greia med kjøretimer og alt så koster det vel sånn cirka, (Erik ser opp mot taket gjennom hele turen)*

2 R: *tjue tusen.*

3 E: *ja.*

I dette utdraget (4) er det noen tegn på at Erik er litt usikker på hva han skal si (jf. bruken av det anslagsvise *vel sånn cirka*). Dette er kombinert med at han ikke har øyekontakt med Roger mens han snakker. I stedet for å vente på at Erik skal fullføre turen sin, tar Roger ordet i linje 2 og produserer en nomenfrase (*tjue tusen*) som både syntaktisk, semantisk og prosodisk fullfører den turen Erik har begynt på. Med en minimal tilbakemelding (*ja*) i linje 3 gir Erik et signal om at han aksepterer Rogers fullføring, og turen er i praksis – og på en uproblematisk måte – konstruert i felleskap mellom de to guttene.

Også i samtalen mellom John og Helene finner vi fullføringer, som i eksempel (5).

(5) John og Helene snakker om interesser og hobbyer

1 J: *du du s- samler ikke på .. [på=]*

2 H: [*frimerker*] eller noe sånt?

3 J: *frimerker .. eller gamle <X porselens-soldater X> eller noe sånt.*

Også i dette eksemplet (5) er det noen tegn på at taleren (John) er litt usikker på hva han skal si (jf. gjentakelsen av *på* som også uttales med forlengelse av vokalen). Helene kommer da inn og fullfører Johns ytring med en nomenfrase (*frimerker eller noe sånt*) som er syntaktisk, semantisk og prosodisk knyttet til det John har sagt. Igjen ser vi hvordan den taleren som har initiert ytringen (John) i neste tur (linje 3) signaliserer at Helenes ytring var en akseptabel fullføring av hans egen, ufullførte, ytring.

Det er også eksempler i materialet på at fullføringen produseres av begge deltakerne samtidig, noe som i enda sterkere grad understreker det fellesprosjektet som den samkonstruerte turen er.

Sekvensen i (6) er et eksempel på dette. Her snakker John og Helene om felles musikkinteresser.

(6) John og Helene snakker om musikk

1 H: *og så liker jeg= svensk eb= sånn glam-rock eb=*

2 J: *... ja sånn som=*

3 H: [*The Arc*]

4 J: [*The Arc*] ja

5 H: [*@=*]

6 J: [*@=*]

I linje 1 (eksempel (6)) er det mye som tyder på at Helene leter etter ord (jf. nølelyder, lydforlengelser, gjentakelse av *sånn*), og i linje 3 og 4 ser vi at begge samtaledeltakerne kommer på det riktige uttrykket og produserer det i kor. Den turen Helene starter i linje 1, fullføres dermed både av henne selv og av John, noe som resulterer i en samkonstruert tur. At samtaledeltakerne her ser samkonstruksjonen som helt uproblematisk kommer også til uttrykk i den felles latteren i linje 5 og 6.

Eksemplene i (1) – (6) viser at samkonstruerte turer av ulike typer – plassfyllere, tillegg og fullføringer – absolutt finnes i samtaler der en eller flere av deltakerne stammer. Ikke i noen av de eksemplene vi har sett på (og heller ikke i andre tilsvarende eksempler i materialet vårt), er det noe som tyder på at samtaledeltakerne på noen måte oppfatter det som problematisk at de er to om å produsere én tur. Det er altså ikke noe som tyder på at den samtaledeltakeren som produserer den første delen av turen opplever at han eller hun blir avbrutt – snarere ser vi tegn på at deltakerne oppfatter samkonstruksjonen som noe positivt (jf. bekreftende ytringer og felles latter i flere av eksemplene).

HVORFOR FINNER VI KKE SAMKONSTRUERTE TURER I ALLE SAMTALER?

I alle de fire samtaler vi har analysert i denne studien, finner vi samkonstruerte turer av ulike typer: plassfyllere, tillegg og fullføringer. I flere andre samtaler vi har opptak av der en av deltakerne er en person som stammer, finner vi imidlertid langt færre – og av og til ingen – eksempler på samkonstruerte turer.² I disse andre samtaler er deltakerne ungdommer/unge voksne som stammer og logopedstudenter (som ikke stammer).

Det kan være flere grunner til at samkonstruerte turer ikke finnes i alle samtaler. Individuelle forskjeller i samtalestil kan være én grunn, men en vel så viktig grunn kan være relasjonen mellom samtaledeltakerne og ikke minst graden av nærhet og fellesskap mellom dem. I de samtaler vi har analysert i denne studien, er det et fellestrekk at deltakerne i noen grad kjenner hverandre og kommuniserer med hverandre med et likeverdig utgangspunkt, som venner/bekjente. I de andre samtaler vi har opptak av, er det et fellestrekk at deltakerne ikke kjenner hverandre fra før, og de møtes i en kontekst der den ene deltakeren er hjelpesøkende (personen som stammer), mens den andre i større grad har en profesjonell rolle (logopedstudenten). I disse andre samtaler er det altså i større grad en asymmetri mellom deltakerne, og den institusjonelle sammenhengen de møtes i, åpner for en type samtale der forventningene til deltakerne om hva slags bidrag de skal komme med, er andre enn de forventningene vi finner i mindre institusjonelt pregede samtaler (f.eks. samtaler mellom venner/bekjente) (Linell 1998). Tilstedeværelse kontra mangel på samkonstruerte turer kan med andre ord knyttes til hva slags type samtale - og hva slags type samtalekontekst - det dreier seg om.

En annen måte å redegjøre for denne variasjonen mellom samtaler på, er å se på begrepet interaksjonell ideologi, altså

en felles oppfatning av hvordan man opptrer, hva man sier og ikke sier, gjør og ikke gjør i bestemte sosiale situasjoner, for eksempel i bestemte typer samtaler (van Dijk 1997:25f). Den typen råd som ofte gis til foreldre, lærere og andre som kommuniserer med personer som stammer (se innledningen ovenfor), kan ses som et uttrykk for en bestemt interaksjonell ideologi. Vi kan anta at denne ideologien også er en (implisitt) del av bakgrunnskunnskapen hos logopedstudenter, noe som vil kunne føre til færre samkonstruerte turer i samtaler med en person som stammer.

I tillegg til disse eksterne faktorene vi nå har nevnt, kan det også tenkes at samtaleinterne faktorer (for eksempel graden av blikk-kontakt) kan bidra til at samkonstruerte turer blir realisert eller ikke i en gitt samtale (se Lind, Mørk & Sønsterud (2007) for et eksempel på dette).

KONSEKVENSER FOR FAGUTVIKLING OG KLINISK PRAKSIS

Flere empiriske studier behøves for å utforske ytre og indre faktorer i relasjon til turtaking i samtaler med personer som stammer. Ytterligere forskning innenfor dette området bør baseres på data fra et større utvalg og fra flere varierte kontekster. Primært burde data fra kommunikasjonssituasjoner i hverdagen prioriteres. Det kan for eksempel foregå ved at personen som stammer gjør opptak av samtaler med familie og venner i ulike samspillssituasjoner. En annen interessant vinkling ville være å gjennomføre intervjuer med personer som stammer i etterkant, og å la dem selv være med å analysere og drøfte enkelte samtalesekvenser i samarbeid med fagpersonene.

Vår studie har vist at bruksmåtene og funksjonene av samkonstruerte turer er kontekstsensitive. Det understreker behovet for kvalitative og kontekstsensitive tilnæringer til både forskning og behandling innenfor området taleflyt-

vansker. Kvalitative og kontekstsensitive tilnæringer innenfor forskning og logopedisk praksis kan bidra til at man oppdager flere aspekter ved språk- og talevansker som det er vanskelig, eller av og til umulig, å oppdage ved mer avgrensede og kvantitativt orienterte kartleggingsmetoder. Det å utforske språk i interaksjonelle kontekster kan også bidra til at man ser flere muligheter, ferdigheter og positive aspekter i kommunikasjonen hos personer med språk- og talevansker, slik det har blitt gjort i relasjon til afasi (Beeke, Wilkinson og Maxim 2007, Goodwin 1995, Lind 2005). Kvalitative forskningsmetoder, for eksempel samtaleanalyse, kan bli et direkte og praktisk redskap i behandlingen, på tilsvarende måte som innenfor afasifeltet (for eksempel Lock, Wilkinson og Bryan 2001).

Et mål med denne studien har vært å fokusere på behovet for kontekstsensitive og kvalitative tilnæringer i utforskning og beskrivelse av taleflytvansker. Dette behovet har blitt poengtert av flere (Tetnowski & Damico 2004, Hayhow & Stewart 2006), men det trengs utvilsomt mer forskning her, basert på data fra ulike språklige og kulturelle kontekster.

For den kliniske, individuelle oppfølgingen må råd og øvelser være tilpasset hvert enkelt individ i hans eller hennes hverdagskontekster (Huber, Packman, Quine, Onslow & Simpson 2004, Manning 2007). Noen personer som stammer kan være mer følsomme enn andre når det gjelder hvordan de oppfatter samtalepartnerens responser. Noen kan ha vært utsatt for flere negative opplevelser knyttet til avbrytelser og fullføringer, og på bakgrunn av slike erfaringer ha utviklet en ekstra sårbarhet for lytterens responser. Enkelte kan stå i fare for å definere selv positive fullføringer som ubehagelige avbrytelser. Kanskje kan logopeder i større grad snakke med elevene/klientene sine om at samkonstruerte turer er vanlige i

² Til sammen har vi opptak av 14 samtaler med en total varighet på ca 4,5 timer.

mange samtaler og inngår som et viktig element i relasjonell lytting. Vi kan snakke om at avbrytelser og fullføringer (samkonstruksjon) er ulike fenomener, som har ulike funksjoner. En fullføring kan ofte være et positivt samtalebidrag. Samtidig er det viktig å få fram at vi i alle samtaler må være våkne for de signalene samtalepartneren gir om å få lov til å fullføre sin egen tur.

TRANSKRIPSJONSSYMBOLER

Transkripsjonen er basert på Du Bois, Schuetze-Coburn, Cumming & Paolino (1993) med visse modifikasjoner.

Avbrutt ord	-	Stemmevolum	<LAVT .... LAVT>
Ikke-avsluttet intonasjonskontur	,	Latter	@
Avsluttet intonasjonskontur	.	Forlenget latter	@=
Spørrende intonasjonskontur	?	Leende talekvalitet	<@ ... @>
Overlappende ytringer	[...]	Blokking	blokking
Forlenget lyd	=	Uforståelig ord/stavelse	X
Kort pause, inntil ca 1 sek.	..	Usikker tolkning	<X ... X>
Lang pause, målt i sek.	... (N)		

Referanser:

- Becke, S., Wilkinson, R. & Maxim, J. (2007). Individual variation in agrammatism: a single case study of the influence of interaction. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 42, 629-647.
- Bockgård, G. (2004). Syntax som social resurs. En studie av samkonstruksjonssekvensers form och funktion i svenska samtal. Uppsala universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Craig, A., Blumgart, E. & Tran, Y. (2009). The impact of stuttering on the quality of life in adults who stutter. *Journal of Fluency Disorders*, 34, 61-71.
- Crichton-Smith, I. (2002). Communicating in the real world: accounts from people who stammer. *Journal of Fluency Disorders*, 27, 333-352.
- van Dijk, T.A. (1997). Discourse as interaction in society. T.A. van Dijk (red.), *Discourse as social interaction. Discourse studies: A multidisciplinary introduction. Volume 2 (1-37)*. London: SAGE Publications Ltd.
- Du Bois, J.W., Schuetze-Coburn, S., Cumming, S. & Paolino, D. (1993). Outline of discourse transcription. J.A. Edwards & M.D. Lampert (red.), *Talking data. Transcription and coding in discourse research (45-87)*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Goodwin, C. (1995). Co-constructing meaning in conversations with an aphasic man. *Research on Language and Social Interaction*, 28, 233-260.
- Hayhow, R. & Stewart, T. (2006). Introduction to qualitative research and its application to stuttering. *International Journal of Communication Disorders*, 41, 475-493.
- Huber, A., Packman, A., Quine, S., Onslow, M. & Simpson, J. (2004). Improving our clinical interventions for stuttering: Can evidence from qualitative research contribute? *Advances in Speech-Language Pathology*, 6, 174-181.
- Labov, W. & Fanshel, D. (1977). *Therapeutic discourse: psychotherapy as conversation*. Orlando, Florida: Academic Press.
- Lerner, G.H. (1996). On the «semi-permeable» character of grammatical units in conversation: conditional entry into the turn space of another speaker. E. Ochs, E.A. Schegloff & S.A. Thompson (red.), *Interaction and grammar (238-276)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lerner, G.H. (2002). Turn-sharing. The choral co-production of talk-in-interaction. C.E. Ford, B. Fox & S.A. Thompson (red.), *The language of turn and sequence (225-256)*. Oxford: Oxford University Press.
- Lind, M. (2005). Conversation – more than words. A Norwegian case study of the establishment of a contribution in aphasic interaction. *International Journal of Applied Linguistics*, 15, 213-239.
- Lind, M., Mørk, M. & Sonsterud, H. (2007). Blikk og samhandling i kommunikasjon med personer som stammer. *Norsk tidsskrift for logopedi*, 53(4), 12-17.
- Lindström, J. (2008). Tur och ordning. Introduction till svensk samtalsgrammatik. Norstedts akademiska förlag.
- Linell, P. (1998). Approaching dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives. Amsterdam Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Lock, S., Wilkinson, R. & Bryan, K. (2001). *SPPARC (Supporting Partners of People with Aphasia in Relationships and Conversation): A resource pack*. Bicester: Speechmark Press.
- Manning, W.H. (2007). *Clinical decision making in fluency disorders. (2. utg.)*. Vancouver: Singular Thomson Learning.
- Messenger, M., Onslow, M., Packman, A. & Menzies, R.G. (2004). Social anxiety in stuttering: Measuring negative social expectancies. *Journal of Fluency Disorders*, 29, 201-212.
- Mulcahy, K., Hennessey, N., Beilby, J. & Byrnes, M. (2008). Social anxiety and the severity and typography of stuttering in adolescents. *Journal of Fluency Disorders*, 33, 306-319.
- Packman, A. & Kuhn, L. (2009). Looking at stuttering through the lens of complexity. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 11, 77-82.
- Skovholt, K. (1997). Kooperative fullføringer i samtale. En analyse av kooperative fullførings kommunikative funksjoner. Upublisert hovedfagsoppgave, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Skovholt, K. (1999). Kooperative fullføringer i samtale. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 17, 59-78.
- Tetnowski, J.A. & Damico, J.S. (2004). Getting out of Procrustes' bed: The needs and benefits of qualitative research in stuttering. *Advances in Speech-Language Pathology*, 6, 153-158.